

Sylwester Czopek, Marek Florek,
Andrzej Koperski, Anna Muzyczuk

Stan zaawansowania badań powierzchniowych Archeologicznego Zdjęcia Polski na terenie województw: krośnieńskiego, przemyskiego, rzeszowskiego i tarnobrzeskiego

Badania powierzchniowe Archeologicznego Zdjęcia Polski są prowadzone do końca lat 70-tych. W realizacji tego programu uczestniczą także archeolodzy z Polski południowo-wschodniej. Na terenie województw objętych niniejszym sprawozdaniem (krośnieńskie, przemyskie, rzeszowskie i tarnobrzeskie) przebadano już 314 obszarów (wg stanu na koniec 1992 roku), na których zawidencjonowano 19.017 stanowisk, co daje średnią wynoszącą 60,6 stanowisk na jednym obszarze. Ich rozmieszczenie (ryc. 1) jest jednak bardzo niejednorodne. Ilość stanowisk na poszczególnych obszarach waha się od 0 do 540. Najwięcej rejestruje się na Wyżynie Sandomierskiej, a także w niektórych partiach Wzniesień Urzędowskich, Podgórze Rzeszowskiego, Dołów Jasielsko-Sanockich oraz w dolinach Wisły, Sanu, Wisłoka i mniejszych cieków.

Najbardziej zaawansowane (ryc. 1) są badania na terenie województwa tarnobrzeskiego i rzeszowskiego. Godne podkreślenia jest prawie całkowite rozpoznanie Kotliny Sandomierskiej. Natomiast najslabiej zbadane są tereny góryste — Beskid Niski i Bieszczady Zachodnie.

Realizacja badań AZP ma bardzo duże znaczenie zarówno pod względem konserwatorskim jak i *stricte* naukowym. Każde badania powierzchniowe przynoszą zwiększenie liczby znanych wcześniej stanowisk. Niektóre z nich wymagają natychmiastowej interwencji w postaci badań ratowniczych, sondażowych, szczegółowych inwentaryzacji powierzchniowych oraz innych działań konserwatorskich np. wpisów do rejestru zabytków. Dotyczy to zwłaszcza stanowisk szczególnie cennych z punktu widzenia ochrony krajobrazu kulturowego, a mianowicie kurhanów i grodzisk. Ewidencja stanowisk wg metody AZP umożliwia prowadzenie odpowiedniej polityki konserwatorskiej, w tym zwłaszcza w zakresie ich typowania do badań wykopaliskowych. Liczba znanych już prawie 19.000 stanowisk pokazuje skalę problemu.

Wyniki dotychczasowych badań pozwalają już na pewną generalizację i formułowanie wniosków osadniczo-historycznych. Do ważniejszych wyników badań AZP na naszym terenie należy zaliczyć: odkrycie wielu nieznanych do tej pory kultur (stanowiska górnopaleolityczne, neolityczne związane z kulturą pucharów lejkowatych na Podkarpaciu i w Karpatach, stanowiska z wczesnej epoki brązu, wczesnego średniowiecza), stwierdzenie wielu rejonów koncentracji osadnictwa w poszczególnych okresach chronologicznych — np. stanowiska schyłkowopaleolityczne i mezolityczne na pograniczu Kotliny Sandomierskiej i Wzniesień Urzędowskich, osadnictwo kultury mierzanowickiej i trzcinieckiej w międzyrzeczu Wisły i Sanu, osadnictwo z okresu wpływów rzymskich w Dołach Jasielsko-Sanockich. Ważne jest także zinwentaryzowanie wychodni i miejsc eksploatacji krzemieni turońskich po prawej stronie Wisły na Wzniesieniach Urzędowskich. Uzyskano także potwierdzenie istnienia intensywnego osadnictwa ludności grupy tarnobrzeskiej nad dolnym Wisłokiem i Sanem oraz „południowych” kultur neolitycznych w pasie lessów na Podgórzu Rzeszowskim.

Badania AZP są doskonałym wstępem do studiów osadniczych głównie o charakterze mikroregionalnym. Stąd też oczywiste jest ich wykorzystywanie przez wielu badaczy różnych odcinków pradziejów i wczesnego średniowiecza¹.

W realizacji programu AZP w Polsce południowo-wschodniej obok archeologów z tego właśnie terenu uczestniczą także koledzy z innych ośrodków — Krakowa, Lublina, Warszawy. Badania te są finansowane zarówno z budżetu Ośrodka Dokumentacji Zabytków w Warszawie (koordynatora programu), jak i ze środków lokalnych, wojewódzkich za pośrednictwem muzeów i oddziałów Państwowej Służby Ochrony Zabytków.

Przypisy

¹ Por. np.: W. Blajer, S. Czopek, A. Kostek, *Początki grupy tarnobrzeskiej nad środkowym Sanem*, (w:) *Die Anfänge der Urnenfelder-kulturen in Europa*, „Archaeologia In-

terregionalis”, t. XIII (1991), s. 265—293. M. Parczewski, *Początki kształtowania się polsko-ruskiej rubieży etnicznej w Karpatach*, Kraków 1991; S. Czopek, J. Nogaj, *Mikroregion osadniczy grupy tarnobrzeskiej w dolinie Wisłoka w świetle dotychczasowych badań* (w:) *Grupa tarnobrzeska kultury łużyckiej*, Rzeszów 1989, s. 343—373.

*Sylwester Czopek, Marek Florek,
Andrzej Koperski, Anna Muzyczuk*

Entwicklungsstand der Oberflächenuntersuchung des archäologischen Bildes Polens in Wojewodschaften: Krosno, Przemyśl, Rzeszów und Tarnobrzeg

Zusammenfassung

Vorliegender Text stellt das Kommentar zu der Karte dar (Abb. 1), welche den Entwicklungsgrad der Oberflächenuntersuchung im Rahmen des das ganze Polen umfassenden Programms beruht auf einer systematischen penetration der Gebiets, einer einheitlichen Methode nach im Rahmen gleicher Räume, in welche Polen geteilt worden ist. In dieser Evidention werden die im Laufe der Forschung freigelegte, wie auch früher bekannte (Litera-

tur, Archivalien. Sammlungen) Fundstellen berücksichtigt.

Nach dem Forschungsstand für das Jahr 1992 wurden auf dem analysierten Gebiet — Wojewodschaften: Krosno, Przemyśl, Rzeszów und Tarnobrzeg — 314 Räume (Abb. 1) untersucht, wo 19.017 archäologische Fundstellen aus verschiedenen vorgeschichtlichen Epochen, aus dem frühen und späten Mittelalter ins Verzeichnis aufgenommen worden sind.

*Сильвестер Чопек, Марек Флёрек,
Анджей Коперски, Анна Мызычук*

Состояние исследований поверхности Археологического снимка Польши на территории кросненского, пшемысльского, жешувского и тарнобжегского воеводств

Резюме

Представляемый текст является комментарием к карте (рис. 1), иллюстрирующей состояние прверхностных исследований в рамках общепольской программы Археологического снимка Польши. Она состоит в систематическом обследовании территории с применением одного метода, в пределах одинаковых пространств, на которые было подразделена территория Польши. В этом списке учитываются как тер-

ритории, открываемые в ходе этих исследований, так и известные ранее (литература, архивные материалы, собрания).

По данным с конца 1992 года в анализируемом регионе воеводств: Кросно, Пшемьсль, Жешув и Тарнобжег было исследовано 314 территорий (рис. 1), на которых отмечалось 19.017 археологических мест из древней эпохи древней и позднего сгедневековья.